

SCI-CONF.COM.UA

**INNOVATIVE DEVELOPMENT
OF SCIENCE, TECHNOLOGY
AND EDUCATION**

**PROCEEDINGS OF II INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
NOVEMBER 16-18, 2023**

**VANCOUVER
2023**

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SCIENCE, TECHNOLOGY AND EDUCATION

Proceedings of II International Scientific and Practical Conference

Vancouver, Canada

16-18 November 2023

Vancouver, Canada

2023

UDC 001.1

The 2nd International scientific and practical conference “Innovative development of science, technology and education” (November 16-18, 2023) Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2023. 858 p.

ISBN 978-1-4879-3792-8

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Innovative development of science, technology and education. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2023. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/ii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-innovative-development-of-science-technology-and-education-16-18-11-2023-vanuver-kanada-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: vancouver@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua/>

©2023 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2023 Perfect Publishing ®

©2023 Authors of the articles

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

Добрунова Людмила Едуардівна,

к.іст.н, доцент

Баличева Лариса Вікторівна,

к.іст.н., доцент

Свинаренко Наталя Олександрівна,

к.іст.н., доцент

Харківський національний економічний

університет ім. С. Кузнеця

Харків, Україна

Анотація. Проаналізовано проблеми гуманізації сучасної вищої освіти в Україні, акцентовано увагу на важливості вивчення досвіду роботи кафедр гуманітарних наук вищих навчальних закладів, їх вагомій ролі у залученні сучасної молоді до осмислення проблем українського сьогодення, становлення їхньої громадянської, критичної та самокритичної свідомості. Зроблено висновки, що сучасне суспільство має суттєво підвищити вимоги до рівня знань студентської молоді у галузі соціальногуманітарної підготовки.

Ключові слова: гуманітарна освіта, гуманітарні науки, історія, культура, філософія, глобалізація, технократизм.

Особливістю нового тисячоліття є швидкі зміни майже в усіх сферах життя людини, в тому числі, соціальній. Це зумовлює необхідність змін у сфері професійної підготовки та навчання.

В сучасному світі формується нова парадигма вищої освіти. Університети мають гнучко реагувати на нові проблеми і швидко адаптуватися до нових реалій, щоб зберегти свою конкурентоспроможність.

У Законі України "Про вищу освіту"(Ст. 47) зазначено, що "...освітній процес – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у закладі вищої освіти (науковій установі) через систему науково-

методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості"[1]. Тому перед закладами вищої освіти стоять виклики бути здатними до перетворень, отримувати реальні трансформаційні результати, адже попит на освітні послуги переходить до нової парадигми.

Нажаль, на сьогодні є певний дисбаланс між технократизмом, тотальним прагматизмом нашого життя і гуманітарною складовою, у тому числі й у освіті.

Тому дослідження сучасних тенденцій гуманітарної освіти є актуальним, оскільки дає змогу сформулювати вектори гуманітарної політики у відповідності до загальносвітових тенденцій та суспільних потреб українського суспільства.

Сучасний стан гуманітарної освіти та її перспективи оцінюються з погляду необхідності формування духовного світу людини, її інтелектуальних та духовних потреб, протиріч та тенденцій гуманізації освіти – саме ці аспекти досліджують як закордонні вчені [13, 14], так і вітчизняні, серед яких найбільш вагомими є праці українських науковців різних спеціальностей – філософів, істориків, політологів, соціологів (серед них – В. Білецька, О. Ісаєва, А. Петкун, Н. Петрук, Л. Сергієнко, Е. Сидорова, Д. Черняк, Л. Чупрій, Л. Юрчишена та багато інших) [4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12]. Дослідники констатують, що трансформація соціальної структури початку ХХІ століття зумовила незворотні зміни у сфері професійної підготовки та навчання. Всі автори вказують на провідні проблеми саме цієї сфери, шукають нові складові щодо впровадження й використання принципів гуманітаризації та гуманізації освіти. "Зараз ми спостерігаємо, що гуманітарна освіта поширюється світом, її динаміка зростає. Школи і програми відкриваються і закриваються, професійні мережі виникають і розпадаються, а наукові книги і конференції пропонують як критичний аналіз, так і прагматичну допомогу. Динамізм характеризується диференціацією і політизацією..." [14, с. 12]. Більшість авторів погоджуються з тим, що викладання гуманітарних дисциплін у закладах вищої освіти потребує кардинального оновлення.

Оскільки тотальний прагматизм і технократизм нашого життя спричиняє глибоку кризу гуманітарної освіти й призводить до знищення тих людських якостей, які формують культуру та підвалини громадянського суспільства, є необхідним визначити головні тенденції гуманітарної освіти, коли в умовах сучасних викликів зростає попит на навчання, на якісні освітні програми, які поєднують практико-орієнтований зміст, швидкий темп розвитку інформаційно-комунікативних технологій, доступність і поширення інформації та гуманітарну складову. Сучасний стан гуманітарної освіти та її перспективи оцінюються з погляду необхідності формування духовного світу людини, її інтелектуальних та духовних потреб.

Гуманітаризація освіти пропонує формування і збереження у здобувачів вищої освіти в процесі навчання світоглядницького змісту в обраній галузі знань, відношення до своєї майбутньої спеціальності не як до повсякденної сфери діяльності, а як до особливого, життєвого підґрунтя, в якого є своя історія з дійовими особами і сюжетами.

Мета гуманітаризації вищої освіти, в тому числі природничої і технічної, полягає не в спробі просвітити спеціаліста, а в створенні, в кінцевому рахунку, передумов для гуманітаризації його майбутньої професійної діяльності.

Сучасний етап нашого життя – це взаємодія суспільства і природи, коли ні одне технічне рішення (проект, винахід і т. інш.) не може бути адекватно оцінено без врахування довготривалого соціального ефекту. Але, вважаючи, що зараз переважає економічна та прагматична доцільність в освіті, вплив гуманітарних наук на суспільство і суспільну свідомість помітно зменшується, тому конче необхідно звернути увагу на такі складові гуманітарної освіти як виховання спеціаліста з активною громадянською позицією, розвиток людського потенціалу, критичне мислення, зорієнтованість у суспільстві на діалозі і вільному розвитку особистості, формуванні здатності окреслювати моральні та ціннісні імперативи сучасності тощо.

Нажаль, загальною тенденцією розвитку сучасної української освіти є скорочення обсягу гуманітарних наук, що викладаються в коледжах та

університетах.

І це не тільки розмови про необхідність скорочення годин на історію, українську мову, філософію, економічну теорію, правознавство, культурологію, етику та інші гуманітарні дисципліни, але й реальність, бо багато з цих дисциплін вилучається з навчальних планів здобувачів вищої освіти.

А ігнорування світового та вітчизняного гуманітарного досвіду попередніх поколінь в минулому столітті нажаль призвело до цілої низки гуманітарних катастроф, проявів тоталітарних та авторитарних режимів.

У зв'язку з цим заслуговує на увагу наратив щодо підсилення ролі історичних дисциплін як важливою складовою державної політики пам'яті у моделі гуманітарної освіти.

Ще у 2019 р. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти наголошувало на важливості гуманітарної складової вищої освіти. Зокрема, підкреслювалося, "...що посилення на університетську автономію або формальна наявність окремих вибіркових гуманітарних дисциплін в теперішніх українських реаліях позбавлені сенсу. Адже університетська автономія спирається на відповідальність закладу вищої освіти, у т.ч. за якість власних освітніх програм. Мова йде не лише про фахову підготовку, але й про всебічний гармонічний розвиток особистості здобувачів вищої освіти, їхню громадянську позицію та патріотизм. "...Такі освітні компоненти, як українська мова, історія України, філософія, історія української культури та інші спрямовані на формування світоглядних і громадянських якостей випускника, його морально-етичних цінностей, вирішують питання загальнокультурної підготовки здобувачів вищої освіти. В умовах гібридної війни, інформаційної агресії, окупації та анексії частини території Української держави гуманітарна складова освітнього процесу набуває особливого значення" [2].

В нових реаліях, коли йде війна Російської Федерації проти України, увага українського суспільства знову прикута до піднесення ролі історико-культурної складової на всіх рівнях вищої освіти. Вивчення історико-культурних процесів має забезпечувати такі програмні результати навчання,

щоб здобувач вищої освіти був готовий самостійно визначати закономірності і аналізувати суспільні процеси, що відбувалися у минулому та відбуваються нині, розуміти їх зв'язки та проводити історичні паралелі [1].

В сьогоденні реаліях зростає роль Інституту історії України НАН України як академічної науково-дослідної установи, співробітники якої досліджують широкий діапазон проблем національної історії, які вже підготували й продовжують роботу щодо цілої низки самобутніх історичних наративів, репрезентують масштабні, полівимірні концептуалізації низки епох.

Слід підкреслити також значний внесок вчених Науково-дослідного інституту українознавства Міністерства освіти і науки України, до компетенції якого належить розробка концепції українознавства як комплексу наукових досліджень, вибудованих на міждисциплінарній основі, що вивчає Україну, українців і українськість у досвіді спільнотного культуротворення, впровадження здобутків українознавства в освітню практику, а також співпраця з українознавчими центрами й інституціями в усіх країнах розселення українців. Незважаючи на військовий стан, співробітники наукової установи організували й успішно провели у жовтні 2022 р. Всеукраїнську науково-практичну конференцію "Українознавство в системі національної освіти, науки, гуманітарної політики держави", у травні 2023 р. – Міжнародну науково-практичну конференцію "Проблеми ідентичності культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та у повоєнний період", 26 жовтня 2023 р. – Міжнародну науково-практичну конференцію "Розвиток українознавства в умовах повномасштабної російсько-української війни: від захисту культурної спадщини України до консолідації українців і світового українства". Науковці, освітяни та представники громадянського суспільства України обговорили низку актуальних проблем, які постали перед українським соціумом під час повномасштабної російсько-української війни, а саме ідентифікацію культурно-мистецьких надбань, які допомагають утвердженню національної ідентичності.

Вагому роль у залученні сучасної молоді до осмислення гострих проблем

українського сьогодення, драматичних і доленосних для української людини подій останніх років, як і раніше, відіграють рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти щодо вивчення історичного минулого українського народу, передусім його багатовікової боротьби за волю та власну ідентичність, розуміння вражаючих культурних здобутків, які набувають сьогодні ще більшої актуальності. В документі зазначається, що "...у закладах вищої освіти історія і культура України мають вивчатися на порівняно вищому рівні і в глобальному вимірі, аналізуючи закономірності, наслідки та значення історико-культурних явищ та процесів в Україні, вписуючи їх у європейський і світовий контекст"[1].

Серед низки сучасних гуманітарних питань, з якими мають бути обізнані здобувачі вищої освіти актуальними залишаються питання історії суспільно-політичної думки та політичних вчень в Україні; виникнення та діяльність національних політичних партій, інших громадських організацій. Інтеграція історичної науки з іншими дисциплінами створює нові можливості для вивчення явищ соціокультурного життя народу України; сталими напрямками дослідження залишаються також міжнародні та міждержавні зв'язки України.

Слід також враховувати західний досвід дослідження "мікроісторії", як засіб вивчення окремих історичних регіонів із складними етнографічними фрагментами й відображати історії всіх етнічних груп, що проживали чи проживають на території України, і тим самим написати спільну історію Західної та Східної України, вказуючи на їхні історико-культурологічні особливості, але в жодному разі не протиставляючи їх.

На нашу думку, провідне місце у цих процесах належить також кафедрам гуманітарних наук вищих навчальних закладів, які покликані формувати самосвідомість молоді. Саме колективи виладачів цих наукових осередків відіграють вагомий роль у залученні сучасної молоді до осмислення гострих проблем українського сьогодення, сприяють становленню їхньої громадянської, критичної та самокритичної свідомості.

Неоціненним є внесок цих кафедр у формування самосвідомості молоді, у визначенні саме їхньої громадянської позиції, коли йдеться про те, що в умовах інформаційного суспільства роль і значущість позиції саме молоді буде постійно і неухильно зростати.

У підготовці цими кафедрами нових освітніх історичних компонентів важливо акцентувати увагу на наступних складових:

- конструювання власної історії розглядається як фундаментальна потреба суспільства у контексті власної самоідентифікації;
- для України конструювання "своєї" історії розглядається державою як важливе національне завдання;
- запит на нову наукову інтерпретацію національної історії з метою оновлення поглядів на минуле України та українців;
- необхідність звільнення "своєї" історії від багатьох "чужих", ідеологічно заангажованих, а то й неправдивих, трактувань.

Використовуючи у своїй роботі ігрові та інтерактивні технології, розробляючи навчальні та методичні посібники нового типу, пропонуючи нові формати проведення занять, а також розробляючи сайти персональних навчальних систем інтерактивного та автономного рівня, викладачі вищих навчальних закладів створюють умови для адаптації здобувачів вищої освіти до сучасного світу та нових динамічних умов його розвитку.

Шляхами покращення якості історичної освіти молоді має стати створення більш об'єктивних і толерантних підручників, які не дублюють паперові, а містять базу історичних документів, біографій, словники термінів та понять з можливістю пошуку, базу графічних матеріалів (портрети історичних діячів, ілюстрації, навчальні картини тощо), базу історичних карт з можливістю анімації та масштабування, активізації інтересу молоді до історичного минулого шляхом використання різних джерел – краєзнавчих, етнографічних, археологічних, пам'яткоохоронних матеріалів, художньої літератури на історичну тематику.

Підсумовуючи, можна констатувати, що від розвитку гуманітарної освіти

залежить характер і світогляд наступних поколінь, оскільки гуманітарні дисципліни є засобом залучення молоді до духовних цінностей цивілізаційного рівня. А тому процеси гуманізації та гуманітаризації освіти мають не лише декларуватися, а й утілюватися в систему освіти, поступово вирішуючи проблеми розширення інформаційного змісту гуманітарних дисциплін у професійній підготовці майбутніх фахівців, формуванні основ гуманістичного світогляду, розвитку гармонійно розвинутої особистості. Адже сьогодні наш народ створює нову власну історію, з повагою ставитися до історичного минулого інших країн і прагне до налагодження діалогу з іншими спільнотами світу з метою об'єктивного й неупередженого дослідження складних сторінок історії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про вищу освіту : Закон України від 25.09.2020 NQ 1556-IX [Ел. ресурс]. – Ст. 47. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 11.11.2023)

2. Рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 27 листопада 2019 р. з приводу гуманітарної складової освітнього процесу, дотримання мовного законодавства та інших законів України. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/РішенняМовнийЗакон.pdf> (дата звернення 11.11.2023)

3. Рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 21 червня 2022 р. про історико-культурну складову освітнього процесу. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/Рішення-Національного-агентства-про-історико-культурну-складову-освітнього-процесу.pdf> (дата звернення 11.11.2023)

4. Білецька В. В. Тенденції розвитку вищої освіти в країнах Європейського союзу / В. В. Білецька, О. М. Полянничко, О. С. Комоцька // "Молодий вчений". – № 4.3 (56.3). – 2018 р. – С.10-14.

5. Ісаєва О. Гуманітарний розвиток студентів як складова системи вищої освіти / О. Ісаєва, Г. Шайнер // Молодь і ринок №10 (196), 2021. – С. 58-62.

6. Петкун А. Гуманітарні аспекти вищої освіти в Україні / А. Петкун // Юність науки – 2022: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 15-16 травня 2022 р.). – Чернігів : НУ "Чернігівська політехніка", 2022. – С. 438-440.
7. Петрук Н. Стратегії розвитку гуманітарної освіти в добу технократизму та глобалізації / Н. Петрук // Філософія освіти. – 2020. – № 26 (1). – С. 54-67.
8. Сергієнко Л. В. Гуманітарна політика України: ідентифікація складових, об'єктів, суб'єктів та пріоритетів / Л. В. Сергієнко // ВІСНИК ЖДТУ. – 2019. – № 2 (88). – С. 162-173.
9. Сидорова Е. О. Принципи формування та реалізації державної політики України в гуманітарній сфері // Юридична наука. – № 11(101). – 2019. – Том 2. – С. 349-357.
10. Черняк Д., Кодлубович Т. Соціально-гуманітарна освіта а виклики сьогодення / Д.Черняк, Т. Кодлубович // Вища школа. – 2021. – № 1-2. – С. 97-106.
11. Чупрій Л. Культурні практики населення України / Л. В. Чупрій, Л. Г. Скокова, К. В. Настояща. – К.: ФОП Ямчинський О.В., 2021. – 202 с.
12. Юрчишена Л. В. Формування нової парадигми вищої освіти: драйвери та економічна модель університетів / Л. В. Юрчишена // Економіка і організація управління. – № 2 (42) 2021. – С. 142-153.
13. Clara Haberberger. A return to understanding: Making liberal education valuable again. EDUCATIONAL PHILOSOPHY AND THEORY, 2018 VOL. 50, NO. 11, 1052–1059. VOL. 50, NO. 11, 1052–1059. – URL: <https://doi.org/10.1080/00131857.2017.1342157> (дата звернення 24.09.2023)
14. Mary-Ellen Boyle. Global Liberal Education: Contradictory Trends and Heightened Controversy // INTERNATIONAL HIGHER EDUCATION | LIBERAL ARTS NUMBER 109_WINTER 2022. 12-15.